

Saeimas priekšsēdētājas Ināra Mūrniece uzruna

Latgales kongresa simtgades atklāšanā

2017. gada 5. maijā, Rēzeknē

Godātais Valsts prezidenta kungs!

Godātais Ministru prezidenta kungs!

Ekselences! Dāmas un kungi!

Mīļie tautieši Latgalē un mīļie tautieši visā Latvijā!

Zeme, tauta, valsts un cilvēki. Tādi, manuprāt, bija vissvarīgākie Latvijas ieguvumi pēc Latgales kongresa, kurš sanāca šeit, Rēzeknē, pirms 100 gadiem.

Zemes, ko tika nolemts apvienot, tauta, kas kļuva vienota, skaidri iezīmēts ceļš uz neatkarīgu valsti un cilvēki – izcili, patriotiski un drosmīgi.

“Zeme tā ir valsts” – tā 1916. gadā no trimdas Šveicē rakstīja Rainis, kurš bija to vidū, kas vieni no pirmajiem prasīja ne tikai zināmu autonomiju no Krievijas, bet skaidri un gaiši aicināja veidot neatkarīgu Latvijas valsti.

Latviešu tauta. Latgales kongresā pieņemtā rezolūcija noteica – Vitebskas, Kurzemes un Vidzemes guberņās dzīvojošie latvieši ir viena tauta, un tai teritoriāli jāapvienojas.

Mūsdienās saka – toreiz salika kopā Latviju. Tādu, kādu mēs to zinām joprojām.

Jo tāda tauta, kurai ir zeme, uz kuras tā gadsimtiem ilgi dzīvojusi, un viena valoda, ir spējīga radīt savu valsti.

Protams, nekas nebija un arī šodien nav vienkārši. Lasot vēsturnieku rakstīto par to laiku, pārsteidz, cik daudz līdžību tiem laikiem ir ar šodienu. Gan pozitīvā, gan negatīvā nozīmē.

Tāpat kā šodien, arī toreiz bija bailīgie, bija ar saldiem solījumiem apvārdojamie, bija slinkie un pārlietu ar materiālajām interesēm nodarbinātie. Bija atšķirīgi viedokļi par to, kā veidot Latviju, kā pārvaldīt zemi, cik tālu iet politiskajās idejās.

Tāču apbrīnu izraisa tas, ka jau toreiz, pirms simt gadiem, tāpat kā mūsdienās, galu galā vienmēr uzvar tās idejas, kuras Latviju redz kā brīvu, vienotu, neatkarīgu un demokrātisku valsti. Valsti, kas vērsta uz Eiropu un ir ar Eiropas vērtībām.

Godātie klātesošie!

Latgales kongress līdz pat šim laikam, kad sagaidām savas valsts simtgadi, nebija pārāk plaši zināms vai bieži daudzīnāts notikums. Ir tik daudz vēstures lappušu, kuras mēs vēl neesam apguvuši. Gatavošanās mūsu valsts simtgadei ir bagātinājusi mūs ar jaunām zināšanām un līdz šim maz dzirdētiem stāstiem.

Tā mums ir devusi arī stāstu par trešo Latvijas zvaigzni – Latgali. Un no jauna stāstāmus stāstus par izcilām personībām, kas devušas milzīgu ieguldījumu mūsu valsts tapšanā.

Tie ir cilvēki, kurus izgaismoja šis vēsturiskais Latgales kongress.

Francis Trasūns – garīdznieks, literāts, laikrakstu izdevējs un sabiedriska darbinieks – cīnījās par to, lai pārkrievošanai nolemtais Vitebskas guberņas nostūris kļūtu par latviešu tautas un valsts plaukstošu un apgaismotu sastāvdaļu.

Latgales kongress, kas, sarkanbaltsarkanajiem karogiem pilsētas ielās plīvojot, pasludināja sava novada vēsturiskās tiesības apvienoties ar pārējām latviešu zemēm vienā kopībā, bija Franča Trasūna "zvaigžņu brīdis".

Šī izcilā, pat unikālā latviešu politiķa mūžs un ieguldījums Latgales un Latvijas vēsturē ir pelnījis īpašu uzmanību.

Trasūns, būdams Krievijas impērijas pirmās Valsts domes deputāts, bija pirmais latvietis, kas uzstājās šī daudzskaitlīgā konstitucionālās monarhijas parlamenta priekšā. Tur viņš pārstāvēja demokrātiskā spārna frakciju un pilnveidoja savas parlamentārieša prasmes, ko vēlāk spilgti apliecināja gan Tautas padomē, gan Satversmes sapulcē, gan kā Latvijas Republikas pirmās Saeimas deputāts. Trasūns bija pirmais latgalielis neatkarīgās Latvijas valdībā.

Viņš bija galvenais uzvarētājs un populārākais politiķis visā valstī Otrās Saeimas vēlēšanās 1925. gada oktobrī. Trasūnu tad atbalstīja gan labējie, gan kreisie, gan cittautieši. Atbilstoši tā laika vēlēšanu sistēmai, skaitīja tā saucamos pierakstījumus. Un Trasūnam bija 11 983 šādi pierakstījumi. Čakstem uz pusi mazāk – 5524, Ulmanim - 4407, Rainim – 4286. Tādi cilvēki nāk no Latgales.

Tāda bija šīs izcilā valstsvīra popularitāte, neraugoties uz vienu dramatiskākajiem notikumiem viņa mūžā. Tieši nedēļu pirms vēlēšanām viņš tika izslēgts no Romas katoļu baznīcas!

Un tikai vairāk kā pēc 70 gadiem – 1998. gadā – Vatikāns atceļ Trasūna ekskomunikāciju, atsaucoties uz neatlaidīgiem Saeimas deputātu un mūsdienu baznīcas pārstāvju aicinājumiem.

Tāds bija varenais latgalielis un iedvesmojošais politiķis Trasūns, kura ieguldījums Latgales kongresa norisē un tā progresīvajos lēmumos ir nepārvērtējams.

Godātie klātesošie!

Kongresa aktīvāko rīkotāju vidū bija jaunākie un gaišākie Latgales un arī citu Latvijas novadu pārstāvji. Tie bija politiķi, intelektuāļi, studenti, priesteri un karavīri.

Vēl viens cilvēks, ko šodien gribētos pieminēt īpaši un kam arī bija būtiska loma Latgales kongresa sagatavošanā, ir strēlnieku virsnieks Jānis Rubulis. Tieši strēlnieki kopā ar Latgales jauniešiem bija tie, kas nosargāja kongresa norisi. Jau bija zināms, ka sagaidāma pretdarbība no kreiso ekstrēmistu puses un tiem cittautiešiem, kas bija pret latviešu apvienošanās ideju.

Trešais izcilais cilvēks ir tolaik gados jaunais priesteris Jāzeps Rancāns. Arī viens no Latgales kongresa stiprajiem balstiem. Un par viņu es šodien gribu parunāt īpaši.

Tieši tāpat kā mēs šodien no rīta baznīcā klausījāmies svētrunu, tā arī Jāzeps Rancāns pirms 100 gadiem pirms kongresa notiekošajā dievkalpojumā teica svētrunu, salīdzinot tautas augšāmcelšanos pēc daudzu gadu apspiestības un nebrīves ar Kristus augšāmcelšanos.

Vēlāk Rancāns par Latgales kongresa nozīmi teiks tā – “šajās divās dienās izlēma Latgales nākotni”.

Jāzeps Rancāns – visu četru pirmskara neatkarīgās Latvijas Saeimu deputāts, un 4. Saeimas priekšsēdētāja biedrs – trimdā, no 1947. gada līdz pat savai nāves dienai 1969. gadā bija arī Latvijas Valsts prezidenta vietas izpildītājs.

Mūsu konstitucionālo tiesību juristi jau ir atzinuši, ka, atbilstoši Satversmei, kura tiesiski bija spēkā arī pēc Ulmaņa apvērsuma un nelikumīgās padomju okupācijas, Jāzeps Rancāns bija Latvijas Republikas Valsts prezidents de jure.

Domāju, šis fakts ir labs iemesls diskusijai par to, vai Jāzepa Rancāna vārdam nebūtu jāatrodas līdzās citiem vēsturiskajiem mūsu Valsts prezidentu un Saeimas priekšsēdētāju vārdiem.

Mīļie tautieši Latgalē un visā Latvijā! Šodien es no sirds izsaku Latgalei visdziļāko pateicību – par valsti, kura mums ir, par cilvēkiem, kas nāk no Latgales un kuri ir spēcīgi, diži un kuri ietekmēja un arī šodien ietekmē visas valsts likteni.

Paldies par zemi, par tautu, par cilvēkiem!

Mirdzi, spoži, trešā zvaigzne Latvijas vainagā!

Dievs, svētī Latviju!